

УДК 37.018(73)(045)

РУДЕНКО Іванна Анатоліївна,кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
іноземних мов,
Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького
e-mail: ivannarudenko@ukr.net**СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ У США**

У статті проаналізовано систему післядипломної педагогічної освіти у США, розкрито коло питань щодо дослідження досвіду становлення системи підвищення кваліфікації освітян у цій країні, проаналізовано сучасні тенденції неперервної педагогічної освіти, розкрито форми, зміст, тривалість та частоту заходів підвищення кваліфікації, проаналізовано провідні особливості системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, розглянуто особливості реалізації освітнього процесу, що лежать в основі системи післядипломної педагогічної освіти, схарактеризовано умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення кваліфікації працівників освіти, з урахуванням соціальних і психофізіологічних особливостей дорослої людини.

У дослідженні схарактеризовано процес підвищення кваліфікації як цілеспрямовану систему, яка має свою специфіку і розвивається під впливом чинників різного рівня й масштабу.

У статті розглянуто сутність неперервного процесу навчання, який є основою системи підвищення кваліфікації працівників освіти, проаналізовано особливості організації процесу навчання уже сформованих спеціалістів, умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення їх кваліфікації, висвітлено основні цілі процесу підвищення кваліфікації освітян країни, виявлено провідні тенденції неперервної освіти педагогів, з метою вдосконалення національної освітньої системи та покращення системи підвищення кваліфікації фахівців освіти в Україні.

Ключові слова: навчання; підвищення кваліфікації; учитель; педагог; неперервна освіта; система післядипломної педагогічної освіти; післядипломна освіта; професійний розвиток учителя.

Постановка проблеми. Модернізація загальноосвітньої школи – органічний складник повного оновлення всієї системи освіти, центральним фігурантом якої постає вчитель. Соціальне замовлення держави порушує перед вищою школою низку завдань: формування освічених, високоморальних, енергійних спеціалістів, спроможних самостійно ухвалювати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їхні можливі наслідки, організовувати плідну співпрацю, демонструвати академічну й соціальну мобільність, динамізм, конструктивність. За виконання цих нелегких, але вкрай важливих завдань повинна взяти відповідальність система підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти.

Післядипломна освіта педагогічних кадрів як структурант системи неперервної освіти вможливує постійний професійний та особистий розвиток дорослого населення з огляду на регулярні соціально-економічні зміни в сучасному суспільстві.

Ознайомлення з досвідом розвинених зарубіжних країн, відомих вагомими педагогічними досягненнями та розвинутою системою професійної підготовки вчителів, – актуальне й затребуване завдання і в контексті розвитку української педагогіки. Система безперервного підвищення кваліфікації викладачів за кордоном активно розвивається, зважаючи на сучасні підходи до навчання студентів (використання інформаційних технологій, інтернет-ресурсів як важливих компонентів у професійній підготовці вчителів). Крім цього, багато країн організовує програми стажування й обміну досвідом викладачів, сприяючи широкому доступу до професійної підготовки та перепідготовки як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Тому **метою статті** є дослідження сучасних тенденцій розвитку системи підвищення кваліфікації учителів у США, організації навчального процесу, змісту й методів навчання у системі неперервної освіти педагогів країни.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історико-педагогічної літератури США засвідчує, що до кінця 50-х – початку 60-х рр. XX ст. проблемами підвищення кваліфікації педагогів США опікувалися лише 50–60-ті рр. З огляду на це в США не всі шкільні округи мали належну матеріальну базу для реалізації ефективних програм підвищення кваліфікації вчителів, у деяких округах через порівняно низький рівень життя процес підвищення кваліфікації взагалі не відбувався.

У 50–60-ті рр. завдання підвищення кваліфікації вчителів в США зводився в основному до ознайомлення їх із новими програмами, підручниками, посібниками, а також з ідеями, покладеними в основу нових шкільних курсів.

На початку 70-х рр. в США для викладачів іноземних мов були організовані чотири види курсів. Перший вид – курси-семинар тривалістю у два тижні. Учителі одного штату збираються для підготовки спеціальних навчальних матеріалів. Заняття проводять щоденно з 8:00 30 хвилин до 17 годин з перервою в півтори години.

Другий вид – короткочасові курси, тривалість яких становить від 4 до 8 тижнів. На першому тижні занять відбувається знайомство слухачів один з одним, окреслюють загальні цілі, вивчають фактори, які впливають на формування позитивного ставлення до навчання. Слухачі можуть говорити лише мовою, якою викладають курси. Другий тиждень – вивчення раніше не відомої слухачам іноземної мови, із використанням нового підходу до навчального процесу. Слухачі виконують роль учнів та на собі випробовують нові форми і прийоми викладання. Ранкові заняття записують на відеоплівку й аналізують на денних заняттях, під час перегляду відеозапису слухачі самі формулюють завдання уроку, з'ясовують ступінь їх виконання. Для третього і четвертого тижня передбачено вивчення можливостей застосування різних видів мистецтва на уроках при навчанні іноземної мови. Слухачі отримують інформацію про художні та музичні твори, шляхи їх адаптації до потреб та інтересів учнів; під керівництвом досвідчених педагогів готуються матеріали для подальшої роботи в класі. Потім вони проводять міні-уроки для колег по курсам, використовуючи новий підхід і створені ними навчальні матеріали. Ця робота оцінюється викладачами.

Третій вид – короткочасові курси-семинари для викладачів іноземних мов університету або коледжу. Проводяться вони по суботах, вечорами або у відпускний час, щоб було зручніше викладачам і вчителям, які працюють.

Четвертий вид – курси-семинари, організовані на базі декількох місцевих шкіл для їх вчителів. Поширення цього виду короткочасових курсів пов'язане з тим, що спільність проблем дає змогу укладачам програм забезпечувати найбільш ефективні практичні рішення. Учителі можуть відразу ж застосовувати в роботі те, що дізналися на семінарі, удосконалюючи послідовно один прийом за іншим. Однак брак коштів, особливо в міських шкільних системах, перешкоджає запрошенню на семінари висококваліфікованих лекторів, що значно знижує цінність семінару [1, с. 36–38, 52–53].

Докладно опрацьовуючи сучасні студії, присвячені сфері підвищення кваліфікації вчителів у системі неперервної професійної освіти англомовного світу, Н. Мукан зазначає, що для неперервної професійної освіти початку XXI ст. характерне реформування, метою якого є вдосконалення освітніх пропозицій спеціалістів різних галузей господарства та творення знань про закономірності розвитку суспільства й економіки на науковій основі [2, с. 1–2].

Післядипломна педагогічна освіта на сучасному етапі розвитку вирізняється різноманітністю організаційних структур, змісту, форм і методів освіти дорослих, що зумовлене специфічними рисами історичного розвитку, національними традиціями та пріоритетами освітніх потреб педагогічних працівників. Водночас на систему, що сформувалася, суттєво впливають зовнішні чинники: процеси глобалізації суспільства, інтернаціоналізація освіти, діяльність міжнародних організацій, які акумулюють прогресивні педагогічні ідеї, порушують нагальні вимоги щодо її вдосконалення. Відбувається формування спільних тенденцій розвитку педагогічної галузі у світовому освітньому просторі, що окреслює вектори подальшого реформування національної системи післядипломної педагогічної освіти. Питання підготовки та підвищення кваліфікації вчителів у сучасних умовах відображено в таких важливих документах міжнародних організацій, що ухвалені на початку XXI ст.: ОЕСР / ЮНЕСКО «Учителі для шкіл майбутнього: аналіз

всесвітніх показників у галузі освіти 2001 р.» (Teachers for Tomorrow's Schools: analysis of the World Education Indicators. 2001 Edition); Доповідь Світового банку «Навчання впродовж життя в умовах нової економіки» (Life long Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries); Доповідь ОЕСР «Залучення, розвиток і збереження ефективних вчителів» (Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers), підготовлену за результатами міжнародного дослідження [3, с. 187–190; 4; 5].

У США поширені сучасні стратегії післядипломної освіти вчителів, вони відрізняються від традиційних за місцем реалізації, організаційними механізмами, змістом. Раніше тренінги, професійний розвиток учителів організували в університетах США, спеціальних агентствах, так званих інститутах професійного розвитку. Нині ж практикують навчання в школах, де молоді вчителі спостерігають, асистують і викладають. Таке навчання має формальні й неформальні аспекти. У багатьох американських штатах функціують мережі шкіл професійного розвитку вчителів, де школи об'єднані в асоціації з певних проблемних напрямів, організовані міжшкільні курси для вчителів [4, с. 284].

Важливим кроком у галузі підвищення кваліфікації педагогів США було створення Національного науково-дослідницького центру з навчання вчителів, який ініціював масштабні міжнародні дослідження в галузі післядипломної освіти педагогічних кадрів для пошуку шляхів оптимізації функціонування системи підвищення кваліфікації, раціонального використання наявних матеріальних ресурсів, а також взаємообміну й вивчення набутого кожною країною досвіду. Пріоритетним напрямом державної політики США в галузі національної освіти є рекрутинг (від фр. *recruit* – набирати, вербувати), збереження та стимулювання праці вчителів, які готують американських дітей бути конкурентоспроможними в умовах глобальної економіки. У школах країни набули поширення різноманітні форми підвищення кваліфікації вчителів, зокрема відвідування занять наставниками з подальшим аналізом; запровадження інноваційних програм у системі підвищення кваліфікації вчителів; організація літніх курсів для перепідготовки вчителів при великих університетах і коледжах, які мають належну матеріальну базу й отримують дотації з федерального бюджету. Діяльність літніх курсів охоплює два етапи: перший – літні заняття з вивчення фахового предмета; другий – професійна підготовка впродовж навчального року. Означені курси працюють у липні-серпні впродовж шести-восьми тижнів. Заняття проводять щоденно, практикують різні форми лекцій, семінарів, практичних занять, самостійну роботу. Основне завдання таких курсів – ознайомлення педагогів зі змістом нових програм, підручників і навчальних посібників. У системі підвищення кваліфікації вчителів переважає інформаційний підхід, який зважає на сучасний стан науки. Існують також річні курси без відриву від роботи, які проводять щотижня у вечірній час за кошти Національного наукового фонду. Останнім часом у країні помітна стійка тенденція до централізації освіти. Так, на державному рівні ухвалюють рішення стосовно оновлення цінності диплома середньої школи шляхом урегулювання стандартів та підвищення якості перепідготовки вчителів. На федеральному рівні чітко окреслюють тенденції, пов'язані з професійною діяльністю вчителів: акредитування всіх педагогічних навчальних закладів; створення добровільної національної системи оцінювання успішності для визначення рівня підготовки вчителів; створення програм резидентури вчителів – винятково підготовлених рекрутів для шкіл із високим рейтингом неуспішних учнів із малозабезпечених сімей; розширення й додаткове фінансування програми моніторингу; підтримка нових та інноваційних шляхів підвищення зарплати вчителям. Держава постійно контролює і стимулює проведення штатами жорстких реформ діяльності державних шкіл США. Федеральний уряд надає істотне фінансування освітнім галузям тих штатів, які погоджуються з вимогами держави та приймають ці програми [3, с. 187–190].

Порівнюючи процес неперервної освіти вчителів в Україні та США, М. Бирка стверджує, що неперервну освіту в США пропонують різнорівневі вищі навчальні заклади, реалізуючи широкий перелік програм неперервної освіти. Окремі програми є тривалими, їх реалізують паралельно зі звичайними освітніми пропозиціями, інші – нетривалі або спеціалізовані. Неперервна освіта може бути структурованою (для отримання сертифіката,

диплома або ступеня) і неструктурованою (для опанування основного фаху й хобі). Деякі програми неперервної освіти реалізують за дистанційною формою навчання, інші програми можна прослухати безпосередньо в навчальному закладі чи в регіональній філії. Отримані кредити визнають державні органи ліцензування й сертифікації та професійні асоціації [5].

Серед форм роботи з підвищення кваліфікації вчителів варто назвати групову роботу, що продуктивно застосовують у центрах професійного розвитку. На таких заняттях викладачі-тренери вдаються до колективної діяльності, проте нині увагу зосереджено на предметі проектування та реалізації професійного розвитку – не на динамічному розвитку окремого вчителя, а цілої групи, що, зазвичай, працює разом у реальному або у віртуальному середовищі. Це змінює ставлення до результату підвищення кваліфікації, індивідуальні сертифікати втрачають доцільність, натомість стають значущими якісні зміни в роботі вчителів. До груп можуть входити вчителі одного проблемного класу, однієї школи або вчителі, які аналізують певну проблему в більш широких масштабах [6].

С. Правдивцева, вивчаючи основні підходи до підвищення кваліфікації вчителів середніх шкіл США, зауважує, що знання дисципліни не є основним показником в оцінюванні рівня компетентності вчителя. До базових якостей і характеристик, якими має володіти досвідчений кваліфікований педагог, належать такі: ґрунтовні знання з навчальної й суміжних дисциплін; гнучкість мислення та легкість сприйняття нової інформації; визнання індивідуальних особливостей учнів й інших учителів; спроможність знаходити спільну мову зі школярами, батьками, колегами; проведення постійного самоаналізу, саморозвиток; ентузіазм; вияв почуття гумору; увічливість, чуйність, доброзичливість, повага до почуттів інших людей; орієнтація на світ дитини та повага до її інтересів і можливостей; реалізація творчого підходу до професійної діяльності [7, с. 2–3].

Підґрунтям фахового розвитку вчителів слугує оперування аналітичними відомостями про навчальну успішність учнів, що дає змогу окреслити пріоритети розвитку освіти дорослих, моніторити навчальний прогрес, сприяти неперервному поступові школярів, планувати зміст освіти, прогнозувати її вплив на розвиток освіти у вимірі школи, шкільного округу, штату, держави. «Учителі нашої нації нерозривно пов'язані з успішністю учнів. Такий зв'язок зумовлює важливість високоякісної підготовки педагогів» [8, с. 3].

Як традиційні, так і інноваційні стратегії професійного розвитку вчителів постають перед проблемою оцінювання результатів фахового навчання вчителів. Раніше переважала констатація факту навчання, коли вчителі отримували сертифікати участі або складали іспити. Вважали, що в такий спосіб можна продемонструвати ступінь засвоєння переданих знань і вмінь у контексті курсу підвищення кваліфікації, але не в реальному шкільному класі. Такі форми оцінювання лише формалізували програми перепідготовки. Нині порушену проблему в США розв'язують через удосконалення сертифікації й тестування педагогів, що не спрямовані на конкретні курси перепідготовки, але формулюють певні вимоги до тих, хто їх проектує. Під час екзаменаційних процедур, наприклад сертифікації вчителів (Teacher's License), що проводить Служба оцінювання якості освіти (Education Testing Service), імітують реальні контексти дій учителя [4, с. 285].

Висновки. Отже, аналіз розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів у США дає підстави для висновку про те, що система післядипломної педагогічної освіти цієї країни зазнає постійного реформування й удосконалення під впливом зовнішніх чинників, для неї характерне різноманіття організаційних структур, змісту, форм і методів освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Савенкова И. Э. Сравнительный анализ повышения квалификации учителей в России и в развитых зарубежных странах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. М., 2002. 114 с.
2. Мукан Н. В. Сучасні дослідження в галузі підвищення кваліфікації вчителів у системі неперервної професійної освіти англomовного світу. *Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього тексту та питання лінгвометодики: зб. наук. пр.* / відп. ред. Ф. С. Бацевич. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 140 с.
3. Клясен Н. Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика. *Нова педагогічна думка*, 2014. № 2. С. 187–190.
4. Фрумина Е. Л. Непрерывное образование для педагогов: модели и особенности. *Непрерывное образование в политическом и экономическом контекстах* / отв. ред. Г.А. Ключарев. М.: ИС РАН, 2008. С. 274–292.
5. Бирка М. Ф. Неперервна освіта вчителів в Україні та США: порівняльний аналіз. *Неперервна освіта: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29 березня 2012 року)*. Чернівці: Черемош, 2012. С. 147–148.
6. Fullan M. G. The New Meaning of Educational Change. *Teachers College Press*. New York, 2001. 262 p.

7. Правдивцева Ю.С. Анализ традиционных моделей повышения квалификации учителей школ в США. URL: <http://www.emissia.org/offline/2014/2123.htm>.
8. Ashby C. Teacher training programs: activities underway to improve teacher training, but information collected to assess accountability has limitations. *Testimony before the subcommittee on 21st century competitiveness, Committee on Education and Workforce, US House of Representatives*. Washington, D.C.: U.S. General Accounting Office, 2002. 13 p.

References

1. Savenkova, I.E. (2002). *Comparative analysis of teacher training in Russia and in developed foreign countries* (Ph.D. dissertation). Moscow, 114 p. (in Rus.).
2. Mukan, N.V. (2007). Modern research in the field of teacher training in the system of the lifelong vocational education of the English-speaking world. *Problems of linguistics of scientific, technical and artistic text and the issue of linguistic methods: collection of scientific papers*. In F.S. Batsevich (Responsible Ed.). Lviv: Publishing House of the National University "Lviv Polytechnic", 140 p. (in Ukr.).
3. Klyasen, N. (2014). Postgraduate Pedagogical Education: Foreign Experience and Contemporary Practice. *New pedagogical thought*, 2, 187–190 p. (in Ukr.).
4. Furmina, E.L. (2008). Lifelong Education for Teachers: Models and Features. *Lifelong education in political and economic contexts*. Moscow, 274–292 p. (in Rus.).
5. Byrka, M.F. (2012). Lifelong education of teachers in Ukraine and the USA: comparative analysis. *Lifelong education: the current state, problems and prospects of development: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference*. Chernivzi, 29 (March), 147–148 p. (in Ukr.).
6. Fullan M.G. (2001). The New Meaning of Educational Change. *Teachers College Press*. New York, 262 p.
7. Pravdivceva, J.S. Analysis of the traditional models of teacher training schools in the US. Retrieved from <http://www.emissia.org/offline/2014/2123.htm>.
8. Ashby C. (2002). Teacher training programs: activities underway to improve teacher training, but information collected to assess accountability has limitations. *Testimony before the subcommittee on 21st century competitiveness, Committee on Education and Workforce, US House of Representatives*. Washington, D.C.: U.S. General Accounting Office, 13 p.

RUDEKNO Ivanna,

PhD in Pedagogy, Lecturer of Foreign Languages Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: ivannarudenko@ukr.net

SYSTEM OF EDUCATION WORKERS' QUALIFICATION RAISING IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Abstract. Society needs to constantly update professional knowledge of experts, in particular teachers. So the problem contributes to the active development of studies of adult education. The article enlightens the way of the peculiarities of the educational process which lies in the system of pedagogical postgraduate education in the United States, are presented the main content and objectives of the process of qualification upraising of educational specialists in the country. The article enlightens the research of educational continuing studying which lies in the basis of the system of qualification upraising of educational specialists, the article enlightens particulars of educational process of specialists which are the mortgage of success in qualification upraising. Research is devoted to the problem of organization of professional development of teachers, identified major trends of continuing education of teachers to improve national education system. The purpose of this article is to substantiate the main functions of the process of qualification upraising, providing high quality of postgraduate education of teachers in the United States.

Article concretizes peculiarities of pedagogical process of qualification upraising in the United States, where there are a variety of organizational forms of qualification upraising, defines features of professional development of teachers in the system of continuous pedagogical education. The process of organizing adult learning takes place according to the needs, motivations and professional problems faced by teachers in practice.

Based on an analysis of postgraduate pedagogical education in the United States, it is noted that up-to-date forms of advanced training of teaching staff in the United States include: long and short-term courses, short-term courses-seminars, courses-seminars, trainings, innovative programs, summer courses for retraining of teaching staff, group forms of work. Continuing pedagogical education in the United States can take place not only locally in an educational institution, but also in a distance learning form. To assess the results of the training in the system of teacher training, certification and testing of teachers are foreseen.

The author defines basic functions of qualification upraising of teachers in the United States; analyzes the content and structure of the educational process and teacher training at the present stage of development. The author notes that education teachers – a specific area of adult education as subjects of study are people who have the ability to teach others.

This study allows to find the peculiarities of the content and structure of the educational process in the system of postgraduate education in the United States. Characteristics of modern development trends in the

system of teachers postgraduate education in this country, allows to accumulate this experience in the line of the educational process, content and teaching methods, to strength the competitiveness of local teachers

Key words: *education; qualification upraising; teacher; educational specialist; lifelong education; the system of postgraduate education; postgraduate education; professional development of the teacher.*

*Одержано редакцією 11.11.2017
Прийнято до публікації 18.11.2017*